

Miesto įvaizdį kuria ir viešieji užrašai

Viešieji užrašai – įmonės, įstaigos, viso miesto įvaizdžio dalis. Jie gerai matomi ir vietiniams gyventojams, ir miesto svečiams, daro nemenką poveikį visai bendrinės kalbos vartosenai. Galbūt todėl paklausus žmonių apie tai, kaip jie vertina kalbos būklę mieste, dažniausiai sulaukiama nepasitenkinimo viešųjų užrašų kalba. Piktinamasi, kad daug jų yra ne valstybine kalba, kad jie nesuprantami, neinformatyvūs, kad žodžių neįmanoma perskaityti, kad ir lietuviškuose užrašuose yra kalbos klaidų...

Kaip tik tai ir paskatino parašyti apie viešuosius užrašus: kaip juos vertinti ir ką reikėtų žinoti bei daryti, kad jie būtų teisėti ir taisyklingi.

Priklausomai nuo to, koks tekstas ir koku tikslu pateikiamas viešuosiuose užrašuose, juos galima skirstyti į **informacinius, reklaminius užrašus, juridinių asmenų pavadinimus ir prekių ženklus**. Kiekviena iš šių užrašų rūšių gali būti savarankiška, tačiau dažniausiai jos tarpusavyje susijusios, nes informaciniuose ir reklaminiuose užrašuose dažnai pateikiami juridinių asmenų pavadinimai, naudojami prekių ženklai.

Prekių ženklai viešuosiuose užrašuose

Mažiausiai sąsajų su viešaisiais užrašais turi **prekių ženklai**. Pagal *Prekių ženklų įstatymą* prekių ženklas – „bet koks žymuo, kurio paskirtis – atskirti vieno asmens prekes ar paslaugas nuo kito asmens prekių ar paslaugų ir kurį galima pavaizduoti grafiškai“. Daugeliui pažįstami prekių ženklai *Coca Cola, Nice, Calvin Klein, Kalev* ir kt.

Prekių ženklus su viešaisiais užrašais sieja tai, kad ženklą gali sudaryti žodžiai, asmenų pavardės, vardai, meniniai pseudonimai, firmų vardai, šūkių, raidės, skaitmenys. Bet koks tekstas, pateiktas prekių ženkle, yra neatskiriama prekių ženklo dalis, turinti nustatytą šriftą, išdėstymą, spalvą, kitų skiriamųjų požymių, kuriuos keisti ar taisyti draudžiama. *Prekių ženklų įstatymas* taikomas kiekvienam prekių ženklui, dėl kurio registracijos Valstybiniam patentų biurui paduota paraiška, jau įregistruotam ženklui arba kitoje šalyje įregistruotam ženklui, kuris yra tarptautinės ženklo registracijos objektas, taip pat ženklu, kurie pripažįstami Lietuvoje plačiai žinomais. Todėl prekių ženkle esantis ne valstybine kalba prašytas žodis ar sakinytis negali būti verčiamas, o lietuviškas net netaisyklingas ar nevartotinas žodis negali būti taisomas ar keičiamas kitu. Registruotą prekių ženklą reikėtų vertinti ne kaip užrašą, bet kaip ženklą, o ženklai nėra kalbos reguliavimo dalykas.

Tokie užrašai kaip *Doner Kebab, Grill Hause, Italian Fashion Outlet, Grand Club, Night Vision, Jes & 7, Eurokebab* ir pan. galėtų būti pateisinami tik tuomet, jei būtų registruotų prekių ženklų dalis. Kitu atveju tai tiesiog svetimybės, neteisėtai vartojamos viešuosiuose užrašuose.

Svarbu įsidėmėti, kad **prekių ženklai neturėtų būti naudojami vietoj iškabų, kuriose nurodomas juridinio asmens pavadinimas**.

Siekiant nepažeisti *Valstybinės kalbos įstatymo* ir *Vartotojų teisių apsaugos įstatymo*, tais atvejais, **kai prekybos ir paslaugų teikimo vietoje vietoj iškabos pateikiamas tik prekių ženklas, šalia (ant sienos, ant durų ar vitrinoje) reikėtų valstybine kalba pateikti minimalią informaciją apie įmonės veiklą**, pvz.: *parduotuvė, kavinė, restoranas, viešbutis, biuras, valiutos keitykla, grožio salonas, maisto prekės, lietuviška avalynė, raštinės reikmenys, viskas sodininkams, techninė priežiūra, įgaliotasis atstovas, platintojas, verslo paslaugos, bankinės konsultacijos* ir t. t.

Ši nuostata įpareigoja šalia „Swedbank“ parašyti *bankas*, šalia „Caif Cafe“ – *kavinė*, šalia „Sadolin“ – *dažai* ir pan. Lietuviška informacija, nekeisdama pavadinimo, užrašą (ne pavadinimą) padaro lietuvišką. Akivaizdu, kad valstybine kalba pateikta informacija reikalinga pirkėjui ar paslaugos gavėjui ir naudinga pardavėjui ar paslaugos teikėjui.

Tačiau prekių ženklo žodinė dalis, užrašyta be skiriamųjų požymių ir kitu grafiniu būdu, yra nebe prekių ženklai, o paprasti pavadinimai ir užrašai, kuriems taikomos bendrosios kalbos vartosenos normos.

Juridinių asmenų pavadinimai viešuosiuose užrašuose

Panaši situacija buvo susiklosčiusi ir dėl juridinių asmenų pavadinimų sudarymo ir vartojimo. Iki 2013 m. gegužės VĮ Registrų centras registravo juridinių asmenų pavadinimus, nepaisydamas teisės aktų, reglamentuojančių juridinių asmenų pavadinimų sudarymą ir taisyklingumą, reikalavimų, todėl per daugiau nei 20 metų prikurta labai daug pavadinimų, sudarytų iš užsienio kalbos žodžių, neatitinkančių *Įmonių, įstaigų ir organizacijų simbolinių pavadinimų darymo taisyklių* nuostatų. Šie pavadinimai, žinoma, buvo ir tebėra vartojami ir viešuosiuose užrašuose, o registruotas pavadinimas negali būti užrašytas kitaip, nei įregistruotas Juridinių asmenų registre.

Nuo 2013 m. gegužės 1 d. įsigaliojus *Juridinių asmenų registro nuostatų* pakeitimui, **VĮ Registrų centras įpareigotas kreiptis į Valstybinę lietuvių kalbos komisiją (toliau – Kalbos komisija) dėl kiekvieno naujo registruoti pateikto juridinio asmens pavadinimo atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms.**

Apie suteiktas konsultacijas Kalbos komisija kiekvieną mėnesį informuoja savo interneto svetainėje (<http://www.vlkk.lt/naujienos/kitos-naujienos>). Pavyzdžiui, sausio mėnesį Kalbos komisijos konsultantai įvertino 1950 įmonių pavadinimų. Teigiamai įvertinti 1149 pavadinimai (59 proc.). Lietuvių bendrinės kalbos normų neatitiko 801 pavadinimas, arba 41 proc. Štai koks skaičius netaisyklingų pavadinimų atsirastų per vieną mėnesį iškabose, reklamoje, žiniasklaidoje, dokumentuose ir kt., jei ne galiojanti nuostata pavadinimus derinti su Kalbos komisija.

Renkantis įmonės pavadinimą ar norint parduotuvei, kavinei, kirpyklai, grožio salonui ir pan. suteikti vardą, reikia žinoti, kad bendrinės kalbos normų neatitinka pavadinimai, kuriuos sudaro vieni kitų kalbų žodžiai arba kitų kalbų žodžiai kartu su lietuviškais, pvz.: *UAB „Landsale“*; *UAB „Calla lily“*; *„Internet Solutions“*; *UAB „Vigidas pack“*.

Kaip nelietuviški pavadinimai vertinami ir begalūniai dirbtiniai žodžiai, pvz.: *UAB „Amalit“*; *„Evatransport“*; *AB „Cranbalt“*.

Pavadinimai, kuriuose vartojami įvairūs raidžių ir skaičių deriniai, taip pat yra neteiktini, pvz.: *AB „123“*; *AB „MTS-5“*; *MB „Forumas 4“*.

Pavadinimas laikomas netaisyklingu, jeigu jis sudarytas iš nebūdingų lietuvių kalbai raidžių derinių, pvz.: *„Elegua“* (galėtų būti *„Elegva“*; *„Elega“*); *„Baltea“* (galėtų būti *„Baltėja“*); *„Ardua“* (galėtų būti *„Arduva“*); *UAB „Line-x“ LT* (galėtų būti *UAB „Lineksas“ LT*).

Bendrinės kalbos normų neatitinka pavadinimai, kuriuos sudarantys žodžiai nesusieti tarpusavyje, pvz.: *„Baltik vairas“* (turėtų būti *„Baltijos vairas“*); *„Gorila reklama“* (turėtų būti *„Gorilos reklama“*); *„Yzi reklama“* (turėtų būti *„Yzio reklama“*).

Kokiais būdais negalima sudaryti juridinių asmenų pavadinimų, nustato Kalbos komisijos nutarimu patvirtintos *Įmonių, įstaigų ir organizacijų simbolinių pavadinimų darymo taisyklės*.

Rinktis įmonės pavadinimą reikėtų taisyklingą kalbos požiūriu ir tokį, kuris būtų susijęs su įmonės veikla, būtų aiškus ir suprantamas, neilgas (ne daugiau nei 2 žodžių), nesudėtingos rašybos, nekeltų neigiamų asociacijų, nebūtų dviprasmiškas.

Tarp Kalbos komisijai sausio mėnesį teiktų pavadinimų nemažai yra ir įdomių, iš lietuviškų žodžių sudarytų pavadinimų, pvz.: *MB „Kartu smagu“*; *MB „Pašaukti laisvei“*; *UAB „Gurmanams“*; *VšĮ „Renkis sėkmei“*; *VšĮ „Moterys už progresą“*; *MB „Švaros magija“*; *UAB „Gimę nugalėti“*; *VšĮ „Katės kerai“*; *VšĮ „Šuniukų fejė“*; *UAB „Be gėdos“*; *MB „Penkiolika minučių iki vidurnakčio“*; *MB „Klaipėdos gandriukas“*; *VšĮ „Ežiukas rūke“*; *UAB „Gabalėlis dangaus“*; *UAB „Keisti plaukai“*; *VšĮ „Saulė pro šakas“*; *UAB „Surask lengvai“*; *UAB „Tvyro ore“*; *Moteryų medžiotojų klubas*.

Valstybinės kalbos inspekcijos 9-ąjį kartą surengto Gražiausių lietuviškų įmonių pavadinimų konkurso laureatais tapo 14 įdomių, iš lietuviškų žodžių sudarytų pavadinimų: *„Apkabink mėnulį“*, *„Pusė karalystės“*, *„Tiesios kreivės“*, *„Vėjo žingsniai“* ir *„Teisingumo vartai“* iš Vilniaus, *„Duomenų palėpė“*, *„Ližė smalžė“* iš Kauno, *„Juodaragis“* ir *„Juostė“* iš Šiaulių, *„Šimtalapė“* iš Alytaus, *„Cinamono rūkas“* iš Anykščių, *„Dūzgutis“* iš Kauno rajono, *„Žydėjimas vyšnios“* iš Šilalės rajono, *„Balta sala“* iš Trakų rajono.

Viešuosiuose užrašuose vartojant juridinių asmenų pavadinimus ne visada paisoma bendrinės kalbos normų.

Konkrečius juridinius asmenis iš kitų išskiria jų individualieji vardai – tikriniai pavadinimai, kurie yra arba tiesioginiai, arba simboliniai.

Tiesioginės reikšmės pavadinimai juridinių asmenų skiriamąsias ypatybes nusako tiesioginės reikšmės žodžiais ir rašomi didžiąja raide be kabučių.

Didžiąja raide rašomas tik pirmasis pavadinimo žodis, išskyrus pavadinime esančius tikrinius daiktavardžius, pvz.: *Turizmo informacijos centras*; *Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija*; „*Šiaulių vandenys*“.

Visus pavadinimą sudarančius žodžius rašyti didžiosiomis raidėmis yra klaida, pvz.: *UAB Verslo Sprendimų Grupė* (turi būti *UAB Verslo sprendimų grupė*); *MB Mobilijų Telefonų Taisykla* (turi būti *Mobilijų telefonų taisykla*); *Kavinė „Laiminga Diena“* (turi būti *Kavinė „Laiminga diena“*); *Centro Butikas* (turi būti *Centro butikas*); *Kelionių Fėjos* (turi būti *Kelionių fėjos*).

Deja, jei Registrų centre pavadinimas registruotas netaisyklingas, t. y. visi žodžiai parašyti didžiosiomis raidėmis, ši klaida persikelia ir į viešąjį užrašą.

Taip pat klaida vienažodžio pavadinimo viduryje rašyti didžiąją raidę, pvz.: „*SoDra*“ (turi būti „*Sodra*“); *IĮ „INveska“* (turi būti *IĮ „Inveska“*).

Nereikia pamiršti, kad didžiąja raide pradedamas sudėtiniame pavadinime esantis oficialus padalinio pavadinimas, pvz.: *Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto departamento Kultūros skyrius*; *Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Nusikaltimų tyrimo biuras*.

Asmens vardu pavadintos ugdymo įstaigos pavadinime turi būti rašomas visas vardas ir pavardė ar visas slapyvardis, pvz.: *Šiaulių Sauliaus Sondeckio menų gimnazija*; *Šiaulių Simono Daukanto gimnazija*; *Šiaulių Vinco Kudirkos progimnazija*.

Simboliniai pavadinimai juridinius asmenis nusako perkeltinės reikšmės žodžiais ar žodžių junginiais. Simboliniai pavadinimai rašomi su kabutėmis (kabutes gali atstoti kitas šriftas ar visos didžiosios raidės) ir pradedami didžiąja raide, pvz.: *UAB „Busturas“*; *UAB „Rūta“*; *BĮ Šiaulių „Saulėtekio“ gimnazija*.

Įsidėmėtina, kad simboliniai pavadinimai, einantys su gimininiais žodžiais, nelinksniuojami, o gimininiai žodžiai linksniuojami, pvz.: *Akcinės bendrovės spaustuvės „Titnagas“ kontaktai*; *Renginys vyks Šiaulių miesto koncertinėje įstaigoje „Saulė“*; *Kviečiame į prekybos centrą „Tilžė“*.

Jei gimininiai žodžiai nerašomi, simboliniai pavadinimai linksniuojami taip pat kaip ir tiesioginiai pavadinimai, pvz.: *„Titnago“ kontaktai*; *Renginys vyks „Saulėje“*; *Kviečiame į „Tilžę“*.

Jei simbolinis pavadinimas registruotas visomis didžiosiomis raidėmis, jį rašyti didžiosiomis raidėmis neprivaloma.

Klaida kabutėmis išskirti tiesioginės reikšmės pavadinimus ir jų nelinksniuoti, pvz.: *SĮ „Šiaulių oro uostas“ informacija keleiviams* (turi būti *SĮ Šiaulių oro uosto informacija keleiviams*); *UAB „Pabalių turgus“ skelbimai* (turi būti *UAB Pabalių turgaus skelbimai*); *IĮ „Grožio ir elegancijos studija“* (turi būti *IĮ Grožio ir elegancijos studijos paslaugos*).

Jei tiesioginiai pavadinimai nepagrįstai įregistruoti su kabutėmis, siekiant išvengti klaidų platinimo, rekomenduotina juos rašyti be kabučių, bet išskirti kitu šriftu.

Informacija apie pavadinimų darymo reikalavimus ir dažniausias klaidas skelbiama Kalbos komisijos interneto svetainėje (<http://www.vlkk.lt/aktualiausios-temos/juridiniu-asmenu-pavadinimai>), Šiaulių miesto savivaldybės interneto svetainėje (<http://edem.siauliai.lt/Kalbos-konsultacijos205580852390778>) ir kt.

Reikalavimai informacinių ir reklaminių užrašų kalbai

Dažniausiai viešuosiuose užrašuose, be jau minėtų prekių ženklų ir juridinių asmenų pavadinimų, pateikiama daugiau teksto. Viešieji užrašai, kuriuose skelbiamos tam tikros žinios,

suprantami kaip **informaciniai užrašai**, o užrašai, skatinantys įsigyti prekių ir naudotis paslaugomis, priskirtini **reklaminiams užrašams**. Šis tekstas kartais pateikiamas užsienio kalba. Visai logiškas klausimas – ar tai teisėta? Viešųjų užrašų tekstui galioja Kalbos komisijos nutarimas „Dėl viešosios informacijos ne valstybine kalba pateikimo“, kuriuo remiantis, **tarptautinio bendravimo reikmėms viešoji rašytinė ir garsinė informacija transporte, muitinėse, viešbučiuose, bankuose, turizmo agentūrose, taip pat reklamos elementuose greta valstybinės kalbos gali būti teikiama ir užsienio kalbomis**. Tačiau yra sąlyga: **informacijos kitomis kalbomis rašytinių tekstų formatas negali būti didesnis negu tekstų valstybine kalba**.

Viešajame užrašė, jei tikrai būtina, gali būti pateikiama informacija ir ne valstybine kalba, tačiau valstybinė kalba privaloma! Todėl šalia nelietuviško užrašo *Shopping Center* būtinas lietuviškas – *Prekybos centras*, šalia *Beef and Chicken* – *Jautiena ir vištiena*, šalia *Music Instruments* – *Muzikos instrumentai* ir pan.

Kita informacinių ir reklaminių tekstų problema – įvairios kalbos klaidos ir klaidelės.

Pasižvalgę po Šiaulius, pamatysime daugybę taisyklingų viešųjų užrašų, tačiau yra ir tokių, kurie ne reklamuoja savo savininkų prekes, paslaugas, verslą, o daro jiems antireklama...

Viešuosiuose užrašuose vis dar pasitaiko ne taip seniai į lietuvių kalbą atėjusių svetimybų, pvz.: *Išnuojamos patalpos ofisams* (turi būti *biurams*; *kontoroms*; *būstinėms*; *įstaigoms*); *Tonerių* (turi būti *Dažų kasečių*) *pildymas*; *Roletai* (turi būti *Ritininės užuolaidos*); *Permanentinis* (geriau *Ilgalaikis*) *makiažas*. Ypač dažnai vartojami maisto patiekalų pavadinimus reiškiantys svetimos kilmės žodžiai, turintys lietuviškus atitikmenis, pvz.: *hotdogai* (turi būti *dešrainiai*); *hamburgeriai* (turi būti *mėsainiai*); *bulvytės fri* (turi būti *gruzdintos bulvytės*). Nesivarginama vartoti lietuvišką kai kurių svetimų kalbų žodžių formą, pvz.: *sushi* (turi būti *sušiai*); *burrito* (turi būti *buritai*); *country* (turi būti *kantri*); *boutique* (turi būti *butikas*); *graffiti* (turi būti *grafitis*). Kartais pamirštama, kad nevertotinos svetimybės *e-mailo*, *i-meilo* lietuviškas atitikmuo yra *elektroninis paštas* arba *elektroninis laiškas*.

Svetimžodžių atitikmenų sąrašas pateikiamas Kalbos komisijos interneto svetainėje (<http://www.vlkk.lt/aktualiausias-temos/svetimzodziu-atitikmenys/svetimzodziu-atitikmenu-sarasas-su-paaiskinimais>).

Viešuosiuose užrašuose galima rasti ir gramatikos klaidų. Ypač dažnai vietoj įvardžiuotinių būdvardiškųjų žodžių formų, kurios būtinos daikto rūšiai, išskiriamajai ypatybei reikšti sudėtiniuose terminuose ir pavadinimuose, vartojamos neįvardžiuotinės formos, pvz.: *Mobilūs* (turi būti *Mobilieji*) *telefonai*; *Nešiojamų* (turi būti *Nešiojamųjų*) *kompiuterių remontas*; *Nekilnojamo* (turi būti *Nekilnojamojo*) *turto agentūra*; *Šarvuotos* (turi būti *Šarvuotosios*) *durys* (neteiktina ir *Šarvo durys*).

Vengtina ir tarminė forma *šviežus*, *-i*: *Šviežūs* (turi būti *Švieži*) *naminiai koldūnai*.

Pastebėta, kad viešuosiuose užrašuose vartojami netaisyklingos darybos žodžiai: *Keramikinės* (turi būti *Keraminės*) *plytelės*; *Apmokama* (turi būti *Mokama*) *automobilių stovėjimo aikštelė*; *Apmokamas* (turi būti *Mokamas*) *tualetas*; *Pravažiavimo* (turi būti *Įvažiavimo*) *nėra*; *Naujametinės* (turi būti *Naujametės*) *nuolaidos*.

Su lietuviškais žodžiais nevertojamas dėmuo *-auto*, pvz.: *Auto dalys*; *Autodalys* (turi būti *Automobilių dalys*); *Auto plovykla*; *Autoplovykla* (turi būti *Automobilių plovykla*); *Auto dažai*; *Autodažai* (turi būti *Automobilių dažai*). Tarptautinių žodžių dalis *moto-* reiškia „motorinis, motorizuotas; sąsają su motociklu“, tad aiškiau vartoti ne vieną žodį *Motokrosas*, o junginį *Motociklų krosas*, ne *Motodalys*, o *Motociklų dalys* (tik ne *Moto dalys*).

Ypač dažnos klaidos dėl netinkamo junginių su tarptautiniais dėmenimis *audio-*, *avia-*, *euro-*, *foto-*, *radio-*, *super-*, *tele-*, *video-*, *zoo-* ir pan. vartojimo. Šie dėmenys eina sudurtinių žodžių pirmuoju dėmeniu ir rašomi kartu su antruoju arba keičiami lietuviškais atitikmenimis, pvz.: *Audio*, *video aparatūra* (turi būti *Audio-*, *videoaparaturā*; *Garso ir vaizdo aparatūra*), *Foto studija* (turi būti *Fotografijos studija*; *Fotostudija*); *Foto-tapetai* (turi būti *Fototapetai*); *Super kainos* (turi būti *Superkainos*; *Geriausios*, *Išskirtinės*, *Ypatingos kainos*); *Tele-radio aparatūros* (turi būti *Televizijos ir radijo aparatūros*; *Tele-*, *radijo aparatūros*) *remontas*; *Zoo parduotuvė* (turi būti

Zooparduotuvė; Gyvūnų prekės; Gyvūnų priežiūros prekės; Gyvūnų prekių (reikmenų) parduotuvė).

Prie aptartų klaidų galima priskirti ir netaisyklingai sudarytą *Euro vaistinės* pavadinimą. Lietuvoje pinigų vieneto reikšme vartojamas kaitomas žodis *euras*, pvz.: *euro kursas, atsiskaitoma eurai*, todėl vaistinės pavadinime žodis *euro* rodo vaistinės ryšį su piniginiu vienetu. Iš tikrųjų juk norėta pabrėžti sąsajas su Europos Sąjunga, todėl taisyklingas pavadinimas galėtų būti *Eurovaistinė, Europinė vaistinė*. Su minėtais tarptautiniais dėmenimis netaisyklingai sudarytų pavadinimų yra labai daug.

Nurodant pareigas, kai nenurodoma vardas ir pavardė, reikia vartoti vyriškąją giminę, pvz.: *Kosmetologės* (turi būti *Kosmetologo*) *paslaugos; Advokatės* (turi būti *Advokato*) *darbo laikas*.

Iš linksnių vartojimo klaidų dažniausias naudininkas, vartojamas tikslui reikšti, pvz.: *Prekyba pilstomu alumi vartojimui vietoje ir išsinešimui* (turi būti *vartoti vietoje ir išsinešti*); *Kava išsinešimui* (turi būti *Kava išsinešti; Kava išsineštinai*); *Telefonas pasiteiravimui* (turi būti *pasiteirauti*).

Geriau vietoj naudininko vartoti kilmininką ir tokiuose žodžių junginiuose: *Sporto ir laisvalaikio apranga* (ne *Apranga sportui ir laisvalaikiui*); *Vaikų drabužiai; Vaikiški drabužiai* (ne *Drabužiai vaikams*).

Kiekio, svorio, atstumo, laiko trukmės viršijimui reikšti negali būti vartojamas prielinksnis *virš* su kilmininku, todėl ne *Virš 100 parduotuvių miesto centre*, o *Daugiau nei (kaip) 100 parduotuvių miesto centre*.

Klystama rašant kai kuriuos tarptautinius žodžius, pvz.: *ateljė* (turi būti *ateljė*); *fojė* (turi būti *fojė*); *biljardas* (turi būti *biliardas*); *makijažas* (turi būti *makiažas*); *manikiuras* (turi būti *manikiūras*).

Kai daiktavardžiai yra sintaksiškai lygiaverčiai, bet žymi ne vieno, o dviejų dalykų pavadinimus, jie turi būti jungiami ne brūkšneliu, o jungtuku *ir*. Kai nepaisoma šios taisyklės, randasi tokių klaidų: *Moterų - vyrų* (turi būti *Moterų ir vyrų*) *kirpykla; Konferencijų - pobūvių* (turi būti *Konferencijų ir pobūvių*) *salė; Sodo-miško* (turi būti *Sodo ir miško*) *technika*.

Įsidėmėtina, kad prie romėniškų skaitmenų galūnės nededamos, todėl ne *II-ame aukšte*, bet *II aukšte*.

Kalbos komisija nutarė teikti vartoti *euro* santrumpą – *Eur*. Prireikus galima vartoti tarptautinį kodą *EUR* arba simbolį *€*. Tačiau reikia prisiminti, kad tiek po euro, tiek po centų (*ct*) santrumpų taško rašyti nereikia (jei tai ne sakinio pabaiga). Svarbu ir tai, kad tekste būtų vartojama viena ir ta pati santrumpa.

Skyrybos klaidų viešuosiuose užrašuose randama daugiausia. Tai yra „smulkios“ klaidos, į kurias tikriausiai dažnai nė nekreipiama dėmesio.

Netaisyklingai nurodomi kontaktiniai duomenys, telefono ar fakso numeriai, el. pašto adresas ir kitokia informacija.

Telefono numerių skaičiai dažnai negrupuojami, rašomi be tarpų (tarpas naudotinas telefono ryšio numerio skaitmenims grupuoti), taip pat nesuskliaučiami, kur reikia, arba be reikalo suskliaučiami kodo skaitmenys, pvz.: *Tel: 8 41 555555* (turi būti *Tel. (8 41) 55 55 55*); *Mob. (8-666) 66 666* (turi būti *Mob. 8 666 66 666*). Suskliaučiami tik nacionalinio kodo skaitmenys, nurodantys, kad suskliauti skaitmenys toje pačioje numeracijos zonoje nerenkami. Telefono numerių rašymo tvarką reglamentuoja *Nacionalinių ir tarptautinių telefono ryšio numerių rašymo rekomendacijos*.

Elektroninis paštas, taip pat *elektroninis verslas, elektroninis parašas, elektroninis bankas* ir pan. yra žodžių junginiai, kurių trumpinamas tik pirmasis žodis, todėl po pirmojo žodžio santrumpos reikia rašyti ne brūkšnelį, o tašką, pvz.: *el. paštas, el. p., e. paštas* arba *e. p.; e. verslas; e. parašas; e. bankas*.

Dažnai be reikalo rašomas dvitaškis. Įsidėmėtina, kad prieš vieną telefono, elektroninio pašto ar interneto svetainės adresą dvitaškis nerašomas, pvz.: *Telefonas pasiteirauti (8 41) 55 55 55; Informaciją siųskite el. paštu aaa@gmail.lt; Daugiau informacijos interneto svetainėje www.vlkk.lt*.

Jei nurodomi keli telefono, elektroninio pašto, interneto svetainių adresai, prieš juos dvitaškis reikalingas, pvz.: *Telefonai pasiteirauti: (8 41) 55 55 55, 8 666 66 666; Informaciją siųskite el. paštu: aaa@gmail.lt, bbb@gmail.lt; Daugiau informacijos interneto svetainėse: www.vlkk.lt, www.lkz.lt.*

Dažnai brūkšnelis neskiriamas nuo brūkšnio. Brūkšnelis yra rašybos ženklas (tarp žodžių ar skaičių ir brūkšnelio tarpas nepaliekamas), o brūkšnys – skyrybos ženklas, juo skiriamos sakinio dalys, sakinių dėmenys, tiesioginė kalba. Brūkšnys rašomas su tarpais, išskyrus atvejus, kai jis vartojamas riboms žymėti. Tarpai nepaliekami tarp žodžių ar ypač tarp skaitmenų, žyminčių daiktų bei reiškinių vietos, laiko, kiekio, eilės ribas, pvz.: *Maršrutas Šiauliai–Panevėžys; Akcija vyks birželio–rugpjūčio mėnesiais; 2017–2018 m. renginių programa; Dirba pirmadieniais–penktadieniais 9–18 val. (arba nuo 9 iki 18 val.)*.

Labai dažnai klystama rašant kabutes: atidaromosios lietuviškos kabutės turi būti rašomos apačioje kaip devynetukai, o uždarnosios – viršuje kaip šešetukai, pvz., „*Abc*“.

Parašius viešojo užrašo tekstą, reikėtų nepamiršti atkreipti dėmesį ir į tarpus: tarp žodžių, skaičių ir ženklų visada reikia palikti vieno ženklo intervalo tarpą, pvz.: *L. Liniauskas; 2017 m. vasario 21 d.; 9.30 val.; 200 m; 10 Eur; t. y.; š. m.; Nr. 10*.

Jei viešąjį užrašą sudaro vienas žodis, žodžių junginys ar sakiny, jų gale taškai nerašomi. Po grafiškai atskirtų žodžių junginių skyrybos ženklų taip pat galima nevertoti, juos atstoja kitoks šriftas arba erdvinis išdėstymas (kita eilutė, didesnis tarpas, atitraukimas nuo paraštės ir pan.), pvz.:

*Gedimino pr. 60
LT-01110 Vilnius
Tel. (8 5) 272 3358
Faks. (8 5) 272 5094
El. p. vlkk@vlkk.lt*

Tačiau grafiškai neskaidomas tekstas turi būti rašomas su visais reikalingais skyrybos ženklais, pvz.: *kirpimas dažymas manikiūras pedikiūras kosmetologė* (turi būti *Kirpimas, dažymas, manikiūras, pedikiūras, kosmetologo paslaugos*). Šiame viešajame užraše yra ir daugiau klaidų: pirmasis sakinio žodis turi būti pradedamas rašyti didžiąja raide, o šalia paslaugų pavadinimo parašytas profesijos pavadinimas – stiliaus klaida.

Daugiau informacijos, kaip pateikti kontaktinę informaciją, galima rasti Savivaldybės interneto svetainėje (<http://edem.siauliai.lt/Kalbos%20konsultacijos989>).

Viešieji užrašai – tik su Savivaldybės leidimu

Tai toli gražu ne visos klaidos, būdingos viešųjų užrašų tekstams. Stebina tai, kad daugelis klaidų yra elementarios, besikartojančiais metais iš metų ir, atrodo, jau labai daug kartų aptartos. Dalis viešųjų užrašų, apie kurių klaidas rašyta šiame straipsnyje, jau ištaisyti, kai kurie nukabinti, o kai kurie dar laukia savo eilės būti ištaisyti.

Net ir nelabai raštingi viešųjų užrašų kūrėjai minėtų klaidų viešuosiuose užrašuose galėtų išvengti, jei laikytųsi teisės aktų reikalavimų.

Vadovaujantis *Leidimų įrengti išorinę reklamą išdavimo tvarkos aprašu*, patvirtintu Šiaulių miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2013 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. A-1222 (http://edem.siauliai.lt/siauliai/m/m_files/wfiles/file7714.pdf), **norint Šiaulių mieste įrengti išorinę reklamą** (kitais tariant – pakabinti viešąjį užrašą), **reikia Šiaulių miesto savivaldybės administracijai pateikti paraišką ir gauti leidimą**. Savivaldybės specialistai, vadovaudamiesi teisės aktais, įvertina, ar planuojama įrengti išorinė reklama tinkama, ar būtent toje vietoje ją galima įrengti, ar informacija teisiškai pagrįsta, ar tekstas taisyklingas. Leidimas išduodamas, kai išorinės reklamos projektas atitinka nustatytų teisės aktų reikalavimus. Jei pateiktame viešojo užrašo projekte yra kalbos klaidų, projekto rengėjas apie tai informuojamas ir jam nurodoma, kaip tekstą reikia pataisyti. Pavyzdžiui, per 2016 metus Šiaulių mieste buvo suderinta 189 išorinės

reklamos projektų kalba. Iš jų 26 suderinti tik po to, kai buvo atsižvelgta į pastabas dėl užrašų kalbos arba pateikti užrašo teisėtumą įrodantys dokumentai.

Būtų naivu manyti, kad visi viešieji užrašai kabinami teisėtai, turint Savivaldybės išduotą leidimą. Matyt, tų savavališkai pakabintų užrašų savininkai pernelyg pasitiki savo kalbos išmanymu ir nepagalvoja, kad viešasis užrašas labai daug pasako apie jo savininką, reprezentuoja jį...

Tokia yra viešųjų užrašų kalbos situacija. Ar ji mus tenkina? Kiek ji priklauso nuo mūsų pačių požiūrio, suvokimo?

Norisi tikėti, kad susiprasime ir sugebėsime atsirinkti, kas tikra, sava, tinkama, kuo galėtumėm didžiuotis, o kas laiko mados padiktuotas niekalas, dėl ko turėtų būti gėda. Kalbos gyvybę lemia ne tik teisės aktai ar kalbininkų pastangos. Kalbos gyvybę pačios visuomenės rankose. Pirmiausia – jaunų žmonių. Norisi tikėti, kad jie, mokėdami daug kalbų, keliaudami po pasaulį, priimdami naujoves, nepraras savo tapatybės, suvoks savo išskirtinumą, kurio pagrindas – gebėjimas kalbėti gimtąja lietuvių kalba.

Jau antrus metus šalyje organizuojamų Lietuvių kalbos dienų renginių, 2017 metų paskelbimo Lietuvių kalbos kultūros metais siekis – skatinti susirūpinti lietuvių kalba, iš naujo įvertinti savo santykį su ja ir galbūt jos atsiprašyti: kad apleidome, kad nuvertinome, o gal išsižadėjome... Galbūt tai pažadins norą ne tik atsakingai vartoti lietuvių kalbą, bet ir kurti ją, padėti jai įsitvirtinti šiuolaikiniame pasaulyje, skaitmeninėje erdvėje, suteikti jai jaunatviškos energijos, gyvybingumo ir ja didžiuotis.

Aušrinė Rinkevičienė,
Šiaulių miesto savivaldybės administracijos
Švietimo, kultūros ir sporto departamento
Kultūros skyriaus
vyr. specialistė (kalbos tvarkytoja)